

מראי מקומות- בכורות כ"א

דאינו יכול להקדיש עד יום השמיני, דמבואר מדברי רש"י כאן (עמוד ב', ד"ה לילף) דהקדושה אינו חל בכלל, וכן דייק הראשית בכורים וההערות להגרי"ש מתוס' כאן, אבל בתוס' בזבחים (קיד: ד"ה היתר) אי' דשפיר חל ההקדש אף אם הקדישו תוך זמנו, אלא דאסור לעשות כן. וע' בשמן רוקח דהק' על שי' רש"י מהא דאי' דאם הקדיש בהמה שיש בה מום עובר דחל הקדושה, כיון דעתיד להיות ראוי להקדש, ולכא' כאן ודאי יהי' ראוי להיות הקדש, בלא שום שינוי כלל בהבהמה, וא"כ למה אינו חל ההקדש, והניח בקו'. וע"ע בראשית בכורים שהק' דהסוגיא במעילה משמע דהקדושה חלה, ולכן הוא פי' דמש"כ רש"י ותוס' דאין הקדושה חלה, אין הכוונה דלא חלה כלל, אלא דקדושת דמים חלה, וקדושת הגוף מתלא תלי וקאי, וכשיגיע יום השמיני, פשטה גם קדושת הגוף בפועל, אבל בתוך שמונת ימים לא חלה הקדושה בפועל.

(ו) **יצירת הוולד באשה ארבעים יום- פרש"י,** דבציר מהכי מיא בעלמא היא. וע' במנחת אברהם שהביא מהאחרונים כמה נפק"מ בזה- א) מבואר ביבמות (סט:) דמה שבת כהן שניסת לישראל ונתעברה דאינה חוזרת לבית אביה, זהו רק לאחר מ' יום, אבל קודם מ' יום, מיא בעלמא הוא. ב) אי' במשנה למלך (ריש פ"ב דטומאת מת) דעובר פחות מ' יום אינו מטמא. ג) הש"ך (ח"מ ר"י, ב') הביא מהנמוקי יוסף דמה דמזכה לעובר קנה, זהו רק לאחר מ' יום, ואף דהסמ"ע העיר דהפוסקים לא חילקו בזה, אולם כ' הש"ך דמבואר דין זה כאן, דמיא בעלמא הוא. ד) ע' באחיעזר (ג', סו"ס ס"ה) לגבי אם בן נח נהרג על הורג עובר בפחות מ' יום. ה) אי' בקו"ש (ח"ב, י"א) דמשכחת גר קטן מן התורה אף למ"ד עובר לאו ירך אמו, דהיינו בפחות מ' יום. ו) בספר רווחא שמעתתא (שמתתא ב', אות ל"ט) הביא מכמה אחרונים דאין האב נאמן בדין יכיר עד לאחר מ' יום, אבל הביא מר' שך דחולק. ז) אבל לגבי הצלת העובר, אי' ברמב"ן (בתורת האדם) דאפי' בעובר

(א) **לימא קסבר מטנפת אינה חוזרת ויולדת בתוך שנתה-** בפירוש ג' שפי' רש"י, פי' דרצה הגמ' למפשט מינה ג"כ מח' שנח' ר' יהושע ור' ישמעאל לעיל (כ.), אם אמרי' דמטנפת חוזרת ויולדת בתוך שנתה, וחזינן מהכא דת"ק ס"ל דאינה חוזרת ויולדת תוך שנתה. והק' הרש"ש, איך ס"ד לומר כן, הא ר' יהושע עצמו אמר דאילו בוולד בלבד וכו', וא"כ חזינן דהי' פשוט לר' יהושע שיש לחלק בין טינוף ללידה ממש, וא"כ איך ס"ד להביא רא' כנגד ר' יהושע ע"י הא דהגמ' ס"ד שלא לחלק בין טינוף ללידה ממש, וצ"ע. [עוד יש להעיר דהא רש"י בריש העמוד כבר ביאר דאין תוך שנתה דסוגיין שייך לתוך שנתה דלעיל, דשם מיירי בתוך שנתה ללידה עצמה, וכאן הא מיירי בתוך שנתה למה שתלד בנות או טינפה, ואיך מייתי ראי' מזה, וצ"ע.]

(ב) **איכא בינייהו הא דזעירי- פרש"י,** וקמייירי כגון שטינפו הבות ביום אחרון של ששה חדשים ללידתן, וכו'. והק' החזון איש (בכורות כ', א'), הא טינפה בסוף ששה הוא כדברי נביאות, ואין רמז לזה בבריייתא. ועוד, הא דאמר לימא מטנפת אינה חוזרת ויולדת תוך שנתה משמע תוך שנתה של לידה, דומיא דלעיל, וע"ע מה שהק'.

(ג) **ור"ש לית לי' דזעירי- פרש"י** דלהכי קאמר "בתוך" שנתה, כלומר, יום או יומים, או עשרה ימים בתוך שנה שנולדו. ופי' בהערות להגרי"ש, דלשון "תוך" משמע שאינו בסוף, וכמש"כ הרמב"ן על התורה (בראשית ב', ט'), אהא דכתי' ועץ החיים בתוך הגן, דכיון דלא כתיב בגן אלא בתוך הגן, משמע שהוא מקום ידוע בגן שהוא בתוכו.

(ד) **והכא במקצת היום ככולו קמיפלגי- ע'** בשו"ת אור שמח (ח"ב, סי' ל"ה) שהביא רא' מכאן דאף דהנדון כאן הוא נדון של מציאות, אם נחשב שיש זמן מספיק להעיבור, מ"מ גם בזה שייך הא דאמרי' דמקצת היום ככולו, וע"ש שהביא מהעטרת חכמים שכ' להסתפק בזה.

(ה) **והכא במחוסר זמן נכנס לדיר להתעשר קמיפלגי- נח' הראשונים** בהא דכתי' בתורה

מיעוט נדמות לחצי נקבות, וממילא יש רוב דלאו בכור הוא, אע"כ טעם הקבורה הוא משום פרסום, וכדאי' בגמ'. ופי' דכוונת רש"י לומר דאף נפל יש לו קדושת בכור ואסור בהנאה, דאם אי' דנפל מותר בהנאה, א"כ אף בשביל פרסום לא היינו מחייבין אותו בקבורה, דלא הי' שום מקום לתקנה זו, אבל כיון דלמעשה נפל אסור בהנאה, וודאי נפל בכורה חייב בקבורה, לכן יש מקום לתקן דגם בספק זכר, אף דע"פ רוב י"ל דאינו זכר, ולכן מעיקר הדין פטור מקבורה, אבל עכ"פ שייך לעשות תקנה בכה"ג.

(י) ומאחר דאינה מטמאה לא במגע ולא במשא, אמאי תקבר- העיר בהערות להגרי"ש, דעדיף הו"ל להק' דאם אינו מטמא לא מבגע ולא במשא, דהיינו דנקטי' דאין כאן ולד, א"כ למה פוטר האם מבכורה. (ובשלמא לפי פי' התוס', דהגמ' ידע כבר הסברא דביטול ברוב, י"ל דלכן הי' עדיף להק' אמאי תקבר, אבל רש"י פי' דהשתא ס"ד משום דלא חיישינן שמא ולד נימוק). וע"ש מה שמפלפל בזה, ולבסוף תי' דעל סדר המשנה נקטי', ולכן הק' אמאי תקבר.

פחות מארבעים, דאין לו חיות כלל, מ"מ מחללין עליו השבת להצילו.

(ז) אמר רב בכור ודאי, דאם אי' וכו', ושמאל אמר בכור ספק, סבר וכו', ור' יוחנן אמר וכו'- ע' בשמן ורקח שהביא מה שהק' המנחת חנוך (רצ"ד מבין המחבר), מהא דאי' בפסחים (ד'), דבעי הגמ' אם משכיר בית לחבירו ב"ד אם חזקתו בדוק או לא, דמאי שקיל וטרי הגמ' אי חזקתו בדוק או לא, למאן קבעי לה, אי לרב ושמאל דקסברי אם אי' דבכרה אשתבוהי הוה משתבח, ה"נ אם אי' דבדוק אשתבוהי הוה משתבח, ואי לר' יוחנן דס"ל כאן דהבהמה ודאי חולין, משום דכיון דאיכא איסורא, אודועי הוה מודע לי', א"כ הכא נמי איכא איסורא אם לא יבדוק, והוה לי' להודיע, ומדלא הודיע לו, בודאי בדק הוא גופא, וא"כ לא יהי' צריך אף לחזור ולשואלו אם בדק אם לאו. וע"ש מש"כ ליישב דאולי אין החיוב להודיעו אלא היכא דודאי, או עכ"פ קרוב לודאי, יבוא לידי איסור, אבל לענין בדיקת חמץ, דאין ודאי שיבא לידי איסור, דהא חמץ בביטול סגי מן התורה, א"כ לימא דבכה"ג אינו יכולין לידע בודאות שיאמר לו אם באמת לא בדק [וע"ש שהביא סברא זו מהירושלמי בבכורות, ואף דכבר ידוע לנו שהוא מזויף, אולם עכ"פ י"ל דסברא ישרה הוא].

(ח) אשתבוהי משתבח לי'- כ' תוס' בשם רש"י (וכן הוא בשטמ"ק בשם רש"י), דהיינו דמשתבח לי' דכבר ביכרה, ולכן לא תסתכן עוד בלידה. אבל עכו"ם, אפי' אם א"ל הכי, אין בדבריו כלום. ודייק תוס' מזה דמשמע דאפי' אם הגוי מסיח לפי תומו אינו נאמן, דלהשביח מקחו אומר כן. והק' החזון איש (כ', ז'), לימא דאפי' אם בגוי, אם שותק, נימא דודאי בכור הוא, דאם אי' דכבר ביכרה, ודאי הי' משתבח בזה. ותי' דשתיקת הגוי אינו כלום, שהרי אפי' אם לא הי' ביכרה הי' משתבח בהמתו במה שביכרה, ואם לא אמר כן, ע"כ הוא משום שלא נחית לזה, ולא עלה על דעתו, אבל אי"ז ראי' באמת שלא ביכרה.

(ט) הר"ז תקבר- פרש"י, דאסור בהנאה, שמא ולד זכר הי' שנימוק, וקדוש בבכורה ביציאתו. והק' הראשית בכורים, הא ודאי אין חוששין לזה, וכמש"כ תוס', שהרי סמוך